

SA TALLINNA LASTEHAIGLA

Autismidiagnoos muutuvast ajast

Anne Kleinberg

Tallinna Lastehaigla psühhiaatriakliiniku juhataja

02.04.2016

Sissejuhatus

DSM-III

DSM-IV

DSM-V

Infantile
autism 1980

Aspergeri
sündroom 1994

Autismispektrumi
häire 2013

ICD

ICD-10

ICD-11 2018?

Pervasiivsed arenguhäired RHK-10

- Lapse autism
- Atüüpiline autism
- Aspergeri sündroom
- Retti sündroom
- Lapse muu desintegratiivne häire
- Hüperaktiivsus motoorsete stereotüüpiate ja vaimse alaarenguga
- Muud täpsustatud pervasiivsed arenguhäired
- Täpsustamata pervasiivne arenguhäire

Diagnostilised alagrupid DSM-IV

- Lapse autism
- Aspergeri sündroom
- Pervasiivne arenguhäire ...(PDD-NOS)

DSM-V

- Kategoriaalselt dimensionaalsele käsitlusele
 - autism, Aspergeri sündroom, PDD-NOS ja lapseea desintegratiivne häire liidetud ühiseks kategooriaks autismispektrumi häire kuna neid ei peeta eraldiseisvateks häireteks, vaid pigem ühe häire erineva tugevusega avaldumise vormideks skaalal kerge-raske.

Autistlik triaad

- Sotsiaalne defitsiit
- Kommunikatsiooni defitsiit
- Piiratud/ korduvad huvid ja käitumine

- DSM-V-s
 - Sotsiaalne defitsiit+Kommunikatsiooni defitsiit
 - Piiratud/ korduvad huvid ja käitumine
 - +sensoorsed eripärad

DSM-V Neurodevelopmental disorders

- Intellectual Disabilities
- Communication Disorders
 - Social (Pragmatic) Communication Disorder (F80.89)
 - Unspecified Communication Disorder (F80.9)
- Autism Spectrum Disorder
- Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder
- Specific Learning Disorder
- Motor Disorders
 - Developmental Coordination Disorder (F84)
 - Stereotypic Movement Disorder (F98.4)
 - Tic Disorders
- Other Neurodevelopmental Disorders

Diagnostilised kriteeriumid DSM-V

- A. Püsivad puudujäägid sotsiaalses suhtlemises ja sotsiaalses suhtluses, mis avalduvad erinevas kontekstis ja avalduvad kas käesolevalt või varasemalt järgnevas:
 - Puudulik sotsiaal-emotsionaalne vastastikus
 - ebatavaline sotsiaalne lähenemine, suutmatus normaalseks vastastikuseks vestluseks; vähenenud soov jagada huvisid, emotsioone; ebaõnnestunud katsed algatada või vastata sotsiaalsele suhtlusele
 - Puudulik mitteverbaalne kommunikatiivne käitumine sotsiaalseks suhtlemiseks
 - halvasti integreeritud verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine; häiritud pilkkontakt ja kehakeel või puudulik žestide kasutamine ja mõistmine; miimika ja mitteverbaalse kommunikatsiooni täielik puudumine
 - Puudulik suhete loomine, hoidmine ja mõistmine
 - Raskused kohandada käitumist vastavalt sotsiaalsele kontekstile ; raskus osaleda kujutlusmängus või sõprussuhetes; huvitus eakaaslaste suhtes

Diagnostilised kriteeriumid DSM-V

- B. Piiratud, korduvad käitumismustrid, huvid või tegevused, mis väljenduvad vähemalt kahes järgnevas käesolevalt või varasemalt:
 - 1. Stereotüüpsed või korduvad liigutused, objektide kasutamine või kõne
 - lihtsad motoorsed stereotüüpiad, mänguasjade reastamine või loopimine, ehholaalia, korduvad fraasid
 - 2. Ühetaolisuse nõudmine, jäik kinnipidamine rutiinist või rituaalsed verbaalsed või mitteverbaalsed käitumismustrid
 - äärmuslik stress väikeste muutuste korral, raskused üleminekul, jäigad mõtlemismustrid ja tervitusrituaalid, vajadus käia sama teed või süüa sama toitu iga päev
 - 3. Väga piiratud, fikseeritud huvid, mis on ebanormaalsed intensiivsuse ja sihiga
 - tugev kiindumus või haaratus ebatavalistest objektidest, äärmuslikult piiratud või mure ebatavaline esemed, äärmuslikult piiratud või püsivad huvid
 - 4. Hüper- või hüporeaktiivsus sensoorsete stiimulite suhtes või ebatavaline huvi ümbritseva sensoorsete aspektide suhtes
 - näiline ükskõiksus valu / temperatuuri suhtes, reaktsioonid teatud helide või tekstuuri suhtes, äärmsulik huvi nuusutada või puudutada objekte, vaimustus tulede või liikumise jälgimisest

Diagnostilised kriteeriumid

- C. Sümptomid peavad ilmema varases arenguperioodis
 - kuid ei pruugi täielikult avalduda enne kui sotsiaalsed ootused ületavad piiratud võimed või on hilisemas elus maskeeritud õpitud oskuste tõttu
- D. Sümptomid põhjustavad kliiniliselt olulist funktsioonihäiret sotsiaalses, tööalases või muudes olulistes valdkondades
- E. Neid häireid ei ole võimalik paremini seletada vaimse alaarenguga või üldise arengu mahajäämusega (global developmental delay). Vaimne alaareng ja autismispektrumi häired esinevad tihti koos; nende komorbiidseks diagnoosiks peab sotsiaalse kommunikatsiooni tase olema madalam kui oodatakse olemasolevalt arengutasemelt.

Märkus

- Indiviidid, kellel on DSM-IV alusel korrektselt diagnoositud autismi, Aspergeri sündroomi või PDD-NOS diagnoos, peaksid saama autismispektrumi häire diagnoosi.
- Indiviidid, kellel on märkimisväärne defitsiit sotsiaalses kommunikatsioonis, aga kelle sümptomid muidu ei vasta autismispektrumi häirele, peaks liigitama sotsiaalse kommunikatsiooni häire diagnoosi alla.

Autismispektrumi häire diagnoosimisel

- Täpsusta kas: seotud teadaoleva kehalise või geneetilise seisundi või keskkonnateguriga; seotud muu neuropsühhiaatrilise, psüühika- või käitumishäirega
- Täpsusta käesolev raskusaste (current severity) seoses kriteerumitega A ja B: vajab väga märkimisväärset abi; vajab märkimisväärset abi; vajab abi
- Täpsusta kas : ilma või kaasneva intellektuaalse kahjustusega; ilma või kaasneva keelekahjustusega; katatooniaga (kasuta täiendavat koodi (F06.1))

Diagnooside järjestus DSM-V

- I Põhidiagnoos koos kaasuva teadaoleva medits. või geneetilise häirega :
 - nt. Autismispektrumi häire koos fragile X-sündroomiga
- II Raskusaste :
 - nt. Vajab väga märkmisväärselt tuge seoses sotsiaalse kommunikatsiooni defitsiidiga ja märkmisväärselt tuge seoses piiratud korduvate tegevustega
- III Kaasuv vaimne alaareng
 - nt. kerge vaimne alaareng
- IV Keele arengu häire koos käesoleva verbaalse funktsioneerimise tasemega (ekspressiivse ja retseptiivse kõne oskused peaks kirjeldama eraldi)
 - Nt. kaasnev kõnearengu häire ilma arusaadava kõneta
- V Katatoonia kaasnemine

Diferentsiaaldiagnoos

- Retti sündroom
- Selektiivne mutism
- Keele arengu häired ja sotsiaalse kommunikatsiooni häire
- Vaimne alaareng ilma autismita
- Stereotypic movement disorder
- ADHD
- Skisofreenia

Social (Pragmatic) Communication Disorder I

- A. Püsivad raskused verbaalse ja mitteverbaalse kommunikatsiooni sotsiaalses kasutamises, mis avalduvad järgnevas:
 - Piiratud kommunikatsiooni kasutamine sotsiaalsel eesmärgil (tervitamine ja informatsiooni jagamine, viisil, mis on sobilik arvestades sotsiaalset konteksti)
 - Kahjustunud võime muuta kommunikatsiooni vastavalt kontekstile või kuulaja vajadustele (erinevalt rääkimine klassis või mänguväljakul, erinev rääkimine lapse või täiskasvanuga, liialt formaalse keelekasutuse vältimine)
 - Raskused järgida vestluse või loo jutustamise reegleid (vestluse üleminekute järgimine, ümbersõnastamine mittemõistmisel, oskus kasutada verb. ja mitteverb.signaale suhtlemise reguleerimiseks)
 - Raskused mõista seda , mis pole selgelt väljendatud (explicitly stated) (nt. järelduste tegemiseks) ja mitte sõna-sõnalisi või vastuolulisi keelemõisteid (idioome, nalja, metafoore, mitmetähenduslikke kontekstist sõltuvaid väljendusi)

Social (Pragmatic) Communication Disorder II

- B. Piiratud võimed viivad efektiivse kommunikatsiooni, sotsiaalse kaasatuse, sotsiaalsete suhete ja akadeemiliste saavutuste ja ametialase soorituse funktsiooni häireni kas eraldi või kõigis valdkondades koos
- C. Sümptomite algus on varases arenguperioodis(kuid sümptomid ei pruugi täielikult avalduda enne kui ootused sotsiaalse kommunikatsiooni taseme osas ületavad piiratud võimed)
- D. Sümptomid ei ole seotud mõne teise kehalise või neuropsühholoogilise või kõne ja keele arengu häirega; või paremini seletatavad autismispektrumi häire , vaimse alaarengu või mõne muu psüühikahäirega.

ICD-11

- Mental and behavioural disorders
 - Neurodevelopmental disorders
 - Autism spectrum disorders

Autism spectrum disorders ICD-11

- Inclusions
 - Autistic disorder
 - Kanner syndrome
 - Pervasive developmental disorder
- Exclusions
 - Developmental language disorder

Muudatusettepanekud ICD-11 β -draftis

- Aspergeri sündroomi vaja alatüübina sisse jätta (Planet Autism)
- Pathological Demand Avoidance alatüübi(PDA) lisamine (Planet Autism)
 - “obsessional avoidance of the ordinary demands of life coupled with a degree of sociability that allowed social manipulation as a major skill” (Newson, 2003).
- Lisada definitsiooni alalõik naissoo kohta
- Definitsiooni muudatus
 - Jäeti välja sensoorne defitsiit

Definitsioon RHK-11-s

- Autism spectrum disorder is characterized by persistent deficits in reciprocal social interaction and social communication, and by range restricted, repetitive, inflexible patterns of behaviour and interests. The onset of the disorder occurs during the developmental period, typically in early childhood, but symptoms may not be fully manifest until later, when social demands exceed limited capacities. Deficits are sufficiently severe to cause impairment in personal, family, social, educational, occupational or other important areas of functioning and are usually a pervasive feature of the individual's functioning in all settings, although they may vary according to social, educational, or other context.

- Meelerahu!